

Historie vojenské logistiky

Vznik a vývoj termínu logistika je v odborné literatuře vysvětlován různým způsobem. Nejčastěji je však užíván v souvislosti s terminologií vojenské vědy. Původně se pojem používal a uplatňoval pro civilní potřeby a rovněž ve vojenství, a navíc ve velmi dávné historii. To, co v současnosti považujeme za samozřejmost, však samozřejmostí není.

Termín logistika se často používá především při řešení otázek způsobu vojenského zásobování a pohybu vojenských jednotek. Jeho původ lze odvozovat od řeckého slova *logistikon*, především ve významu důmysl, rozum. Rovněž je možné jej odvodit od slova *logos*, ve významu slovo, řeč, myšlenka či pravidlo. První ojedinělé užívání slova logistika ve vojenském významu je možné hledat již ve starobylé Byzancii za vlády byzantského císaře Leontose VI. V letech 886 až 911 se prvotní forma termínu logistika, přesněji kalkulace v čase a pro-

storu, často spojuje s vyplácením žoldu vojskům, jejich zabezpečováním a vyzbrojováním.

Všechny vyspělé starověké a středověké armády měly ve své sestavě zabezpečovací sled, z kterého byla vyčleněna část vojáků, kteří nebyli používáni na vedení boje, ale jejich předmětem zájmu bylo uspokojování materiálních potřeb bojovníků. Velké armády se často přesunovaly do místa bojů pochodem. Překonávaly vzdálenost několik desítek až tisíce kilometrů. Na této cestě se pravidelně zastavovaly a tábořily. Právě v prostoru tábora a v době zastávek byly prováděny činnosti, které udržovaly bojeschopnost - příprava zbraní a munice pro boj, opravy vozů a koňských strojů, stravování, koupání, sušení oděvu a obuvi, odpočinek pro mužstvo a koně apod.

Známý teoretik vojenského myšlení, švýcarský generál ve francouzských a ruských službách Antoine-Henri Jomini v letech 1799 až 1869 definuje logistiku jako souhrn rozdělování hodnot, věcí a peněz pochodujícím vojskům a souhrn vytváření dobrého pořádku mezi jednotkami v kolonách, času k jejich vypořádování a souhrn prostředků jejich komunikace. Proto můžeme na základě tvrzení Antoine-Henri Jominiho (*Náčrt vojenského umění*, Paříž, 1837) logistiku chápat odvozeně od slova *logis* - ubytování, vojenský tábor a *loger* - utábořit se, bydlet, jako vědu o pohybu, zásobování a ubytování bojujících jednotek. Tento vojenský vědec, nazývaný i *major général de logis* - hlavní ubytovatel - rozpracoval logistiku jako jednu z ústředních vojenských úloh. Pod tímto pojmem

rozumí důstojníci, kteří zajišťují ubytování a tábory pro útvary, určují pochodové směry při přesunech a upřesňují je podle místních podmínek. Prosazuje ji jako významnou vědomostní zásadu a povinnost důstojníků hlavního štábu. C. Clausewitz (v knize *O válce*, Ženeva, 1837) uvádí: „Logistika znamená pro vojsko tolik, kolik znamená voda pro život. Bez logistiky je armáda pouze směšnou masou bezradných mužů, kteří mohou i bojovat, i zápasit, ale jen velmi těžce vítězit! Bezbranní, hladoví, nevystrojení a špinaví budou i ti nejlepší bojovníci dříve či později bandou vagabundů a tuláků.“

V průběhu dlouhého vývoje od 12. do 18. století se v zásobování vojsk formovaly dvě základní tendence způsobů obstarávání materiálních prostředků armád, které chápeme jako principy zabezpečení: princip samozásobování a princip kořistnictví.

Princip samozásobování představoval zásadu, podle které armády vezly potřebné materiální prostředky pro boj s sebou (ze své země). Podle této zásady se potřeby armád uspokojovaly z vlastních zdrojů a systém doplňování byl charakterizován jako „uzavřený hospodářství“. Princip kořistnictví je opakem principu samozásobování. Byl typický pro armády středoasijských národů a „nekulturní agresivní kmeny“. Převážně se vyznačoval obstaráváním materiálních prostředků cestou násilí, buď ukořistěním či rabováním od civilního obyvatelstva.

V roce 1831 polský emigrant Wincent Nieszkowicz vyjadřuje a chápe vojenský termín logistika obdobným způsobem jako Jomini.

Svůj původ a prvotní používání má termín logistika ve francouzské literatuře. Největší známý slovník anglického jazyka, *Brochausova encyklopedie*, sv. II, jasně poukazuje na francouzský původ výrazu. Němečtí autoři slovo „logistika“ nepoužívali až do II. světové války. V žádných významných pracích věnujících se vojenské problematice od autorů

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc. vystudoval VA Vyškov (1972) a VA Brno (1976). Od roku 1981 pracoval jako učitel na VA v Brně, v roce 1989 byl jmenován docentem, působil jako vedoucí katedry logistiky a v dalších významných akademických funkcích. V roce 2005 byl jmenován profesorem. V současné době je akademickým pracovníkem na katedře logistiky Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany. Zabývá se problematikou logistické podpory Armády ČR, logistikou NATO a hospodářskou logistikou. Je autorem několika vědeckých projektů a řady vědecko-výzkumných prací a studijních materiálů v oblasti logistiky Armády ČR, publikuje v tuzemsku i v zahraničí. Svou činností i propagací logistiky v civilním sektoru výrazně přispěl k vytvoření a zavedení specializace „Logistika“ na VVŠ a má velký podíl na rozvoji vědního oboru vojenská logistika. V roce 2009 zpracoval dokumentaci doktorského celouniverzitního studijního programu Vojenská logistika.

Clausewitz ani Moltkeho slovo „logistika“ nenajdeme i přesto, že právě tyto autory je možné v přeneseném slova smyslu považovat za duševní tvůrce souhrnnů „kalkulací prostoru a času“ v logistickém významu.

Logistika ve vojenském významu se v 19. století dostává do americké literatury, kde základní myšlenky Jominiho, po neúspěšném konceptu z hlediska všeobecného používání v Evropě, nacházejí uplatnění. V letech 1840 až 1914 americký admirál Mahan chápe logistiku v pojetí materiálního zabezpečení některých základů vojenského námořnictva. Okolo roku 1880 je logistika velmi frekventovaným pojmem hospodaření vojenského námořnictva, zejména při analýzách vojensko-ekonomického potenciálu, při procesu hospodářské mobilizace a celkových rozbořech fungování systému vojenského hospodářství.

V roce 1917 důstojník vojenského námořnictva George Cyruse Thorpe předkládá dvě teoretické práce na téma základy teorie vojenského hospodářství. V uvedených dílech se mimo jiné zabývá problematikou klasifikace logistiky. Dělí ji na tzv. čistou logistiku - pure logistics, která poukazuje na vědecký úvod do teorie vymezující obsah, funkce a okruh působnosti, a dále na aplikovanou logistiku - applied logistics, která se zabývá konkrétními otázkami rozdělení činností v procesu přípravy války a uspokojení materiálních potřeb během válečného konfliktu. Dále dělí aplikovanou logistiku na logistiku výživy a zabezpečení, dopravy, vojenských financí, budování úkrytů, výroby munice apod. Thorpe (v knize *Pure Logistics*) uvádí: „Strategie války je promyšlený plán scény, taktika je představovaná úlohou herců, logistika dodává režii, vybavení a údržbu scény. Obecenstvo, napjaté působivostí hry a schopnostmi umělců, přehlídne všechny skryté podrobnosti režie“.

Období dalšího vývoje a rozvoje vojenské logistiky je možné rozdělit do tří etap, jež se navzájem odlišují svým přístupem:

Etapa před rokem 1950

Za první etapu širšího rozvoje vojenské logistiky lze považovat až období po ukončení II. světové války, přestože s bohatým písemným materiálem je

možné se shledávat již v průběhu II. světové války. Zkušenosti z příprav a vedení operací hlavně z období let 1939 – 1945 dávají množství příkladů, analogií a postupů řešení složitých úloh, jejichž sjednocujícím cílem byla porážka protivníka a v konečném důsledku dosažení vítězství. Významný podíl na vítězství účastníků se vojsk mělo efektivní řešení logistických operací, především při spojeneckém vylodění v Normandii, 6. června 1944. Vylodovací operace zahrnovala více než 4 000 lodí, které přepravovaly 176 000 mužů s jejich technikou a zásobami.

Uvedené materiály se dotýkají různých aspektů hospodaření, především amerických ozbrojených sil a jejich válečné ekonomiky. Právě ve II. světové válce byly americkou armádou v operacích na ev-

ropském kontinentě použity mnohé vojenské logistické koncepce. Rozsáhlá podpora vojenské přítomnosti si vyžádala vytvoření a udržování dopravních řetězců pro zásobování zbraněmi, municí i proviantem. U námořních i pozemních sil v té době vznikaly specializované štáby vojenské logistiky. Jejich funkční náplní bylo realizování následujících hlavních logistických funkcí:

- školení personálu zapojeného v hospodářském aparátu,
- vymezení nezbytné kvalifikace v oboru logistických služeb a požadavků kladených na kádry,
- stavby a opravy válečných lodí včetně pobřežních zařízení,
- výroba výzbroje, výstroje a zařízení, včetně jejich oprav, údržby, skladování a distribuce,
- hospodaření se zařízeními, nástroji a materiálem lékařské služby včetně sanitárních opatření,
- nákupy a distribuce zastaralých materiálů,
- dopravní a skladovací činnost,
- platby, účtování a finanční kontrola,
- zabezpečení vojenskými nemovitostmi,
- spolupráce s civilním sektorem apod.

Na základě pozitivní zkušenosti s logistikou v průběhu II. světové války se vojenská logistika začíná postupně stávat základem podpory ozbrojených sil USA. Pokusy o zavedení terminologického pořádku se v USA projevují systematicky od roku 1948. Po válce se postupně přidávají i další armády ostatních vyspělých států a společně s vojenskou logis-

tikou ozbrojených sil USA vytvářejí základ logistiky Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO).

Etapa let 1950 – 1969

Počátek 50. let lze považovat za fázi spuštění tvorby teorie a praxe vojenské logistiky. V roce 1950 se americký kontraadmirál Eccles snaží vyřešit celou řadu funkcí v aparátu zabezpečení vojenské flotily v Pacifiku. V roce 1956 R. B. Hunt definuje některé pojmy na základě vědecko-výzkumných prací prováděných univerzitou G. Washingtona. Tato škola jako první zahajuje výuku logistiky.

Přibližně kolem roku 1958 obsahuje logistika v americkém vojenském pojetí všechny aspekty dopravy, nákupu, stavebnictví a využití vojenských zařízení, celý okruh otázek materiálně technického zabezpečení až po rozmanité, zpravidla blíže neurčené služby ozbrojených sil. Ze souboru realizovaných funkcí je vyškrtnuta činnost náborově-kádrová. Nadále je však do vojenské logistiky zahrnováno zdravotnické zabezpečení a evakuace raněných a padlých.

V následujících letech se v členských zemích NATO dále vylepšuje pojetí chápání logistiky. Základem se v roce 1959 stala obširná práce s úvahami na vysokém stupni vědeckého myšlení amerického kontraadmirála H. Eccese. Ecces se v díle „Logistics in the National Defence“ odklání od tradičního dvoustranného složení vojenské vědy, v klasickém pojetí strategie a taktiky, a uvádí tří-

DACHSER
Intelligent Logistics

DESTINACE BALKÁN: V REKORDNÍM ČASE!

Obchodujete s Balkánem?

Profitujte z rychlejšího a kvalitnějšího doručování se společností DACHSER.

Každodenní přímé linky sběrnou službou z České republiky do zemí na Balkáně.

Spolehlivě.

DACHSER
Intelligent Logistics

stranné složení, které doplňuje logistikou. Toto pojetí je v průběhu 60. a 70. let rovněž uznáváno v řadě prací německých logistických specialistů. V roce 1960 důstojník Bundeswehru J. Gerber vydává knihu o problémech hospodářské mobilizace a o tzv. logistickém řízení „Gedanken uber wirtschaftliche mobilmachung und logistische fuhrung“.

Slovník cizích slov z roku 1966 ve svém druhém významu charakterizuje logistiku v terminologii některých západoevropských mocností jako označení pro soubor zařízení v hlubokém týlovém území, které slouží armádě jako výcvikový prostor, sklady zásob, materiálové vybavení apod.

Etapa od roku 1970

Etapa od roku 1970 je období spjaté s pojmem integrovaná logistika. Logistika chápána v komplexním myšlení, tzv. „ne ostrůvkovém“. V armádách západní Evropy je obsahem vojenské logistiky tvorba a neustálá podpora ozbrojených sil s cílem maximalizace jejich bojové připravenosti. Z obsahu a role logistiky vyplývá nutnost koordinace jednotlivých procesů a vplývajících úkolů mezi různými organizacemi a službami, které řeší materiálně–technické zabezpečení. Nutnost logistiky zvýrazňuje i citát z knihy „Lovci lebek“ (Matthew Brennan - období války ve Vietnamu v letech 1964 – 1975) „... a vzadu jsme táhli my, celý

ten obrovský ocas logistiky, kterého úkolem bylo zabezpečit, aby zbytek psa mohl kousat a cenit zuby.“

NATO na svých logistických konferencích řeší obsah, cíle a úkoly logistiky Aliance a vydává potřebné doktrinální publikace, doporučení vojenských výborů a standardizačních dohod (STANAG – Standardization Agreement). Dnem 1. října 1993 dochází k transformaci samostatného týlového a technického zabezpečení. Je koncipována logistika AČR a nově se tvoří logistická podpora v míru a za války, jak v národním, tak mezinárodním měřítku. ■

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc.

History of Military Logistics

Technical literature explains the origin and development of the term “logistics” in different ways. It is mostly used in connection with the military science terminology. In the early days, the term was originally applied to both civil and military needs. However, what we take for granted today was not automatic at all in the past.

The term “logistics” is frequently used when dealing with military supplies and movement of armed forces. Its origin can be derived from the Greek word “*logistikon*” (ingenuity, reason). It can be similarly related to “*logos*” meaning word, speech, idea or rule. The first sporadic use of the word “*logistics*” in the military sense can be found in the ancient Byzantium, where logistics was connected with soldiers’ pay, supplies of food and equipment to soldiers.

All ancient and medieval armies included safeguarding troops, out of which a part of soldiers was separated to provide material support to combatants. Big armies often marched over long distances to reach the battle field. On the way they stopped and camped to perform works maintaining their fighting capacity.

Antoine-Henri Jomini, a military theorist and Swiss general in the service of French and Russian armies in the 19th century, defined logistics as allocation of values, things and money to marching troops and establishing good order in troops. Based on his statements, we can understand logistics as a science about movement, supplies and providing lodgings to fighting troops. He understood logistics as one of the key army tasks, as officers providing for lodging and camps for troops, defining courses of movement and adapting them to local conditions. C. Clausewitz (“*On War*”, Geneva, 1837) says: “To army, logistics means the same as water to life. Without logistics an army is only a ridiculous group of helpless men that can fight, even combat, but hardly win!”

Between the 12th and 18th century, two basic army material supplies concepts developed: self-supply and looting. Self-supplying armies carried all needed materials with them, while looting armies (typically Central Asian and “uncivilised” aggressive tribes”) got materials from civilian

population by force. The term logistics originates from French literature. German authors did not use the word “logistics” till World War II. In the 19th century the term “logistics” gets into the American literature, where the fundamental principles defined by Jomini are finally applied. In 1880 logistics is a highly frequented term in navy.

In 1917 George Cyrus Thorpe, an American naval officer, classifies logistics as “pure logistics” defining the content, functions and scope of action, and “applied logistics” dealing with concrete issues in the process of war preparations and satisfying material needs during a war conflict.

The next phase of military logistics development can be divided into 3 phases differing in terms of approach to logistics.

Till 1950

The period after the World War II can be considered as the first phase of more intensive development of military logistics. The experience from 1939 – 1945 brought many examples and resolutions of complex tasks. An important role was played by effective logistic operations, especially during the Invasion of Normandy in 1944. The landing operation included more than 4,000 ships carrying 176,000 men plus equipment and supplies.

In World War II, many military logistic concepts were applied by the American army. Extensive support to troops required creation of transport chains supplying arms, ammunition and food. Specialised military logistics staff was created at that time. Military logistics became the basis of support provided to U.S. armed forces. Other armies followed and together with the American military logistics formed foundations of logistics of NATO.

1950 – 1969

Early 1950s can be considered as a start of creation of military logistics theory and practice. In 1950 American rear admiral Eccles dealt with a number of issues related to supplies to the Pacific navy. In 1956 R. B. Hunt defined some terms based on research and development of G. Washington University, which was the first to give lessons on logistics.

Around 1958 logistics includes all transport, purchasing, construction and military facility utilisation aspects, material and technical supplies. In his work H. Eccles stresses a three-sided structure of army – logistics is added to strategy and tactics. That concept is also recognised by German logistic experts in 1960-70s.

After 1970

The period after 1970 is connected with the term “integrated logistics”. In western European armies military logistics includes continuous support to armed forces with the aim to maximise their preparedness. It is necessary to coordinate individual processes and tasks between organisations and services dealing with material and technical supplies.

At its logistics conferences, NATO deals with objectives and tasks of its logistics and publishes necessary doctrine publications, standardization agreements. Transformation of separate logistic and technical units started on 1 October 1993. Logistics of the Czech Army was framed and logistic support in time of peace and war was newly created both on the national and international levels. ■ *Prof. Petr Hajna, Ph.D.*

About the Author

Prof. Ing. Petr Hajna, CSc. works for the Logistics Department of the Faculty of Economics and Defence, University of Defence. He specialises in logistics support to the Czech Army, NATO logistics and business logistics. His research and scientific activities promote logistics as a management discipline in general; he initiated and introduced logistics studies at the University of Defence.